

آموزش تجوید قرآن کریم

سازمان دارالقرآن الکریم

www.booki.blog.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قِرَاءَتِ عَاصِمٍ بِهِ رَوَايَتِ حَفْصٍ

در میان هفت قرائت مشهور جهان اسلام، قرائت «عاصم» ابنِ اَبی النَّجُودِ کوفی^۱ از فصاحت و اعتبار ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. عاصم قرائت را با یک واسطه از امام علی (ع) فراگرفته است. از میان دوتن از شاگردان ممتاز «عاصم» یعنی «حَفْصٌ وَ شُعْبَةُ»^۲ آنچه را که «حَفْصٌ» از «عاصم» نقل کرده است از استحکام و جایگاه بهتری برخوردار می‌باشد. به همین جهت در اکثر کشورهای اسلامی از جمله کشور ما، قرائت «عاصم» به روایت «حَفْصٌ» رایج است. لذا این کتاب بر اساس قرائت «عاصم» به روایت «حَفْصٌ» نوشته شده است.

تعریف تجوید

تجوید به معنی نیکو و زیبا ساختن است و در علم قرائت رعایت قواعد قرائت قرآن را گویند.

شیوه‌های قرائت قرآن کریم

در علم قرائت، خواندن قرآن به سه شیوه تفسیم شده است و قاری قرآن نیز باید قرآن کریم را بر اساس یکی از این سه شیوه قرائت نماید.

شیوه‌های قرائت قرآن کریم:

۱. تحقیق (آرام و کند خواندن)

۲. تدویر (متوسط خواندن)

۳. حَدر (تند و با سرعت خواندن)

۱- عاصم یکی از قاریان هفتگانه (قُرَّاءِ سَبْعَةٍ) مشهور جهان اسلام است.

۲- هر یک از قراء سبعه دو شاگرد ممتاز داشته‌اند که به آنها رِوایانِ قُرَّاءِ گفته می‌شود.

تحقیق

در این شیوه، قرآن کریم

۱- کند و آرام

۲- با توجه به قواعد و معنا

۳- برای آموزش قرائت می‌شود.

*تذکره: قرائتهایی که در شبکه‌های صدا و سیما قبل از اذان پخش می‌شود به شیوه تحقیق است. این شیوه نسبت به دو شیوه دیگر زیباتر و جذاب‌تر است.

تدویر^۱

در این شیوه، قرآن کریم

۱- نه تند و نه کند بلکه متوسط

۲- با توجه به معنا و قواعد

۳- معمولاً برای ختم قرآن و بهره‌مندی از ثواب ختم کلام الهی خوانده می‌شود.

*تذکره: از این شیوه در روزهای ماه مبارک رمضان جهت خواندن یک جزء که حدوداً

یک ساعت طول می‌کشد استفاده می‌شود و از صدا و سیما پخش می‌گردد به طوری که سی جزء قرآن در پایان ماه مبارک رمضان ختم می‌شود.

حَدِّثْ

در این شیوه، قرآن کریم

۱- تند خوانده می‌شود.

۲- توجه به قواعد و معانی مانند دو شیوه قبل از دقت و فصاحت کافی برخوردار نیست.

۳- برای بهره‌مند شدن از ثواب هرچه بیشتر ختم‌های متعدد قرآن کریم استفاده می‌شود.

تذکر: این شیوه به ندرت در صدا و سیما پخش می‌شود و معمولاً حافظان قرآن کریم جهت مرور آیات و ثبت محفوظاتشان از آن بهره می‌گیرند.

تلاوت قرآن را چگونه آغاز کنیم

بر اساس علم قرائت و منابع دینی، قرآن باید با جمله:

﴿أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾

- پناه می‌برم به خدا، از شر شیطان رانده شده - «استعاذه»^۱ آغاز شود.

سپس با خواندن «بِسْمِ اللَّهِ»^۲:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

- به نام خداوند بخشنده مهربان - به قرائت قرآن پرداخته شود.

۱- استعاذه از ریشه (عَوَذَ - يُوذَى) به معنی پناه بردن است.

۲- بسملة: مصدر جمعی به معنی بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ گفتن است.

اداء صحیح صداهای کوتاه نقش بسیار مهمی در نیکو و فصیح خواندن قرآن کریم دارد. بنابراین توصیه می‌کنیم برای تلفظ صحیح آنها به اندازه کافی تمرین نموده تا مهارت لازم را کسب نمایید.

۱- فتحه عربی

همان صدای «ا» است اما کوتاه و بدون کشش، مانند:

صدای فتحه در زبان فارسی گیلکی (گیلانی) در کلمات بَدْرٌ حَسَنٌ

کلمات زیر را با لهجه عربی بخوانید:

ذَهَبٌ - حَمَلٌ - سَكَنٌ - وَجَدَ - نَزَلَ

سَأَلَكَ - عَدَلْتُكَ - فَبَدَأَ - فَبَعَثَ - مَنَعَكَ

سوره مبارکه حمد را به لهجه عربی بخوانید.

نسبت به قرائت صحیح صدای فتحه، به لهجه عربی دقت شود.

۲- کسره عربی

همان صدای «ی» است اما کوتاه و بدون کشش، مانند:

صداهای حروف اول کلمات فارسی زیر

بیابان - خیابان - نیاز

کلمات زیر را با لهجه عربی بخوانید.

بِهِمْ - عِنْدِ - كِتَابٍ - لِلَّهِ - مَلِكٍ - مِثْلِهِ - وَلِيِّ - بَيِّنَاتٍ - عَلِمَتْ

مِنَ النَّاسِ - بِالْحِكْمَةِ - بِأَمْرِهِ - بِإِحْسَانٍ - لِلْوَالِدَيْنِ - لِعِبَادِنَا

☐ سوره مبارکه ناس را به لهجه عربی بخوانید.

نسبت به قرائت صحیح صداهای فتحه و کسره به لهجه عربی دقت شود.

☀ ۳- ضمه عربی ۹

همان صدای ' و ' است اما کوتاه و بدون کشش، مانند:

صداهای حروف اول کلمات فارسی زیر

خُرُوس - هُلُو - سُرُود

☐ کلمات زیر را با لهجه عربی بخوانید.

أذُنٌ - حُدُودٌ - يُوسُفُ - زُبَيْرٌ - نُذِرٌ - أَعُوذُ - مُؤْمِنٌ

عُمْرُكَ - تَكْتُمُونَ - تَعْبُدُونَ - يُبَيِّنُهَا - بُعُولَتُهُنَّ

☐ سوره مبارکه توحید را به لهجه عربی بخوانید.

نسبت به قرائت صحیح صداهای فتحه و کسره و ضمه به لهجه عربی دقت شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

اقْرَءُوا الْقُرْآنَ بِاللَّحْنِ الْعَرَبِيِّ وَأَصْوَاتِهَا

قرآن را با لحن ها و آواهای عرب بخوانید.

(قرآن در بیان، صفحه ۱۴۰)

همزه قطع و وصل

همزه قطع

۱- در اول، وسط و آخر کلمه می‌آید. ۲- دارای صدا می‌باشد.

۳- در بعضی از قرآنها «بلا» و یا «زیر» آنها علامت قطع «ء» نوشته می‌شود مانند:

إِنَّ = إِنْ أَكْبَرُ = أَكْبَرُ أَنَسٌ = أَنَسٍ

سَأَلَ = سَأَلَ نَبِيًّا = نَبِيًّا

کلمه یادسپاری مهم: همزه قطع (همزه دوم) در کلمه «أَعْجَبِي» (فصلت، ۴۴) استثناء نرم و بدون

تیزی خوانده می‌شود که به این حالت تسهیل همزه می‌گویند.

همزه وصل

۱- در اول کلمه می‌آید و حرف و یا کلمه قبل را به حروف بعد از خودش وصل می‌کند.

۲- صدا ندارد.

۳- معمولاً دارای علامت وصل «ْ» می‌باشد.

* تذکر: در بعضی از قرآنها چنانچه همزه وصل در اول آیه و یا بعد از علامت وقف قرار

گرفته باشد جهت پرهیز از خطا، صدای همزه وصل را می‌گذارند. مانند:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (۵) أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۶)

همزدهای وصل

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا ۗ اِعْدِلُوا هُوَ اقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۗ

۱- لَقَالُوا لَوْلَا نُفِصِلَتْ بَابُنَا، أَعْجَبِي وَ غَزِيغ - قطعاً می‌گفتند چرا آیه‌های آن روشن بیان نشده آیا (کتابی) جمعی و (یامبری) عربی؟

۲- آیات ۵ و ۶ از سوره مبارکه حمد. ۳- قسمتی از آیه ۸ سوره مبارکه مائد.

نحوه خواندن همزه وصل

با توجه به اینکه همزه وصل صدا و حرکت ندارد برای خواندن آن باید با استفاده از قواعد زیر، صداهای آنها را یافته و بخوانیم.

الف: اگر بعد از همزه وصل، حرف لام کوچک (ل) آمده باشد، همزه وصل با صدای فتحه خوانده می‌شود. مانند:

الْحَمْدُ ♦ الْحَمْدُ الرَّحْمَنُ ♦ الرَّحْمَنُ
الَّذِينَ ♦ الَّذِينَ النَّاسُ ♦ النَّاسُ

ب: پادسپاری: همزه وصل در کلمات زیر استثناءً با کسره خوانده می‌شود.

التَّقَى^۱ - التَّقَطُّ^۲ - الْعَنَهُمُ^۳ - الْعَوَا^۴
الْتَمِسُوا^۵ - اتَّفَقْتِ^۶ - التَّقَمَهُ^۷

ب: اگر بعد از همزه وصل بقیه حروف الفبا (غیر از لام کوچک) آمده باشد:

۱- چنانچه سومین حرف، مفتوح یا مکسور باشد همزه وصل را با صدای کسره می‌خوانیم

مانند:

أَصْنَعُ ♦ أَصْنَعِ أَحْمِلُ ♦ أَحْمِلِ
اِثْنَانِ ♦ اِثْنَانِ اتَّبِعْ = اتَّبِعْ ♦ اتَّبِعْ

۱- آمل عمران ۱۵۵ (و هم خانواده های آن)، ۲- قصص ۵۸، ۳- الحزاب ۶۸، ۴- فصلت ۱۲۶، ۵- احزاب ۱۳، ۶- بقره ۲۹

۷- اصافات ۱۴۲

۲- چنانچه سومین حرف، صدای ضمه داشته باشد همزه وصل را با صدای ضمه

می‌خوانیم. مانند:

أَنْصَرَ • أَنْصِرُ أَدْعُونِي • أَدْعُونِي أَجْتَنِّتُ • أَجْتَنِّتُ

کلمه یادسازی:

همزه وصل کلمات زیر استثناءً مطابق قاعده‌های فوق خوانده نمی‌شوند بنابراین آنها را به خوبی به خاطر بسپارید.

أَسْمُ - آسِنُ - اِسْتَوُوا - اِمْتَصُوا - اِنْبُوا
اَقْضُوا - اَمْسُوا - اِهْدُوا - اَمْرُوا

کلمات زیر را بخوانید:

اللَّيْلِ - اتَّقُوا - اَخْرُجُوا - اَسْمُ - اَلْهُدَى - اَتَّبِعَا - اَلْغَيْبِ
اَسْتَقَامُوا - اَلسَّيْفَةُ - اَسْتَجِيبَ - اَدْعُوا - اَمْسُوا - اَلصُّورِ
اَلْكِتَابِ - اَنْفُلُوا - اَتَّخِلُوا - اِهْدُوا - اَلدِّينِ - اَشَدِّدْ

کلمه یادسازی:

در عبارت بِئْسَ اَلْاَسْمُ (حجرات ۱۱) چون هردو همزه‌های وصل خوانده نمی‌شوند التقاء ساکنین به وجود می‌آید که مطابق قاعده، به ساکن اول کسر می‌دهیم در نتیجه خوانده می‌شود: بِئْسَ اَلِاَسْمُ (بئس لئس)

۱ و ۲- نقاط مختلف، ۳- در صورت ابتدا از این کلمه و هم خانواده های آن «پشوا» خوانده می‌شود، ۴- حجر ۶۵، ۵- کهف ۲۱ و صفحات ۹۷، ۶- یونس ۷۱، ۷- ص ۶ و ملک ۱۵، ۸- صفحات ۲۳، ۹- نساء ۱۷۶

هَاءِ ضَمِيرٍ

«هَاءِ ضَمِيرٍ» هائی است که به آخر کلمه یا حرف اضافه می‌شود و معنی آن «او» و «آن» می‌باشد. مانند:

مِنْ • مَنَّهُ (از او) كِتَابٌ • كِتَابُهُ (کتاب او) فِي • فِيهِ (در آن)

* تذکر: هاء ضمیر، مضموم و یا مکسور است و هیچ‌گاه مفتوح نمی‌شود.

اشباع و عدم اشباع هاء ضمیر

هَاءِ ضَمِيرٍ گاهی اشباع می‌شود یعنی «هُوَ» یا «هِيَ» تلفظ می‌شود و گاهی اشباع نمی‌شود یعنی «هُ» یا «هَ» خوانده می‌شود.

الف: موارد اشباع «هَاءِ ضَمِيرٍ»

۱- هرگاه حرف قبل و حرف بعد از «هَاءِ ضَمِيرٍ» متحرک باشد. مانند:

أَنْهَوْ فِي	که خوانده می‌شود	أَنْهَوْ فِي
بِهِ مِنْ	که خوانده می‌شود	بِهِ مِنْ

۲- هرگاه حرف قبل از «هَاءِ ضَمِيرٍ» متحرک باشد و بعد از «هَاءِ ضَمِيرٍ» کلمه‌ای نیامده باشد

مانند:

أَنْهَوْ	که خوانده می‌شود	أَنْهَوْ
بِهِ	که خوانده می‌شود	بِهِ

۱- اشباع: به معنی پر و سیر کردن و در قرائت، خواندن صدای کوتاه به صورت صدای کشیده را گویند.

۲- هاء ضمیر اشباعی در قرآن‌ها معمولاً به این شکل‌ها نوشته می‌شود: (هُ - هَ - هِ)

ب: موارد عدم اشباع «هاء ضمیر»

۱- اگر قبل از «هاء ضمیر» یکی از صداهای کشیده آمده باشد. مانند:

أَنْزَلْنَاهُ فِي - فِيهِ هُدًى - صَلَّى

۲- اگر یک طرف یا طرفین «هاء ضمیر» ساکن باشد. مانند:

عَنْهُ - لَهُ الْحَمْدُ - مِنْهُ الْمَاءُ - لَهُ اتَّقِ اللَّهَ

کج یادسپاری:

- ۱- «هاء ضمیر» در جمله «يَرْضَهُ لَكُمْ» - زمر ۲۷ استثناء اشباع نمی‌شود و «هاء ضمیر» در جمله «فِيهِ مُهَانًا» - فرقان ۶۹ استثناء اشباع (فِيهِ مُهَانًا) می‌شود.
- ۲- «هاء» در کلمه «هُدًى» اگرچه «هاء ضمیر» نیست لیکن همواره به صورت اشباع خوانده می‌شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَلَيْكُمْ بِتَعَلُّمِ الْقُرْآنِ وَكَثْرَةِ تِلَاوَتِهِ وَكَثْرَةِ عَجَائِبِهِ تَنَالُونَ بِهِ الدَّرَجَاتِ فِي الْجَنَّةِ

بر شما باد آموختن قرآن و بسیار خواندن آن و توجه به اشگفتنی‌های فراوانش که به واسطه آن به درجات بهشت دست می‌یابید.

(قرآن در بیان، صفحه ۱۰۱)

مخارج حروف

همه می‌دانیم که زبان قرآن کریم عربی است و تلفظ صحیح حروف و حرکات این زبان و کسب مهارت لازم در آنها به سبب نقش مهمی که در انتقال معانی کلمات و آیات قرآن کریم دارد وظیفه هر مسلمانی است. در این بخش به سبب مشترکات زبان عربی و فارسی، تنها به آموزش مخارج ده حرف که نحوه تلفظشان در دو زبان فوق‌الذکر متفاوت می‌باشد پرداخته شده است. ضمناً از آنجا که بدون دانستن صفات به ویژه صفات مهم، تلفظ صحیح حروف امکان‌پذیر نیست مبحث صفات را قبل از آموزش مخارج حروف استعلاء آورده‌ایم تا آموزش آنها صحیح انجام شود.

مخارج حروف (ا)

تلفظ حرف ناء (ث)

ث (ثاء) در فارسی مانند س (سین) تلفظ می‌شود؛ اما در عربی از تماس نوک زبان با دندانه‌های جلوی فک بالا، و با دمیدن هوا به بیرون، نازک و روان اداء می‌شود.

اِسْمٌ (نام)	اِثْمٌ (گناه)
لِيسَ (پوشید)	لَيْثٌ (مانند)

□ تلفظ صحیح ث (ثاء) را در کلمه‌های زیر تمرین کنید:

ثُمَّ - اَثَلٌ - ثَالِثٌ - مَثَلٌ - ثُلُثٌ - ثُمُودٌ - كَوْتَرٌ - يَثْرِبٌ
مِثْقَالٌ - اَثَرٌ - ثَقُلْتُ - ثَوْبٌ - ثُلَّةٌ - مَثْبُورًا - تَثْبِيثًا
تُحَدِّثُ - ثَلَاثَةٌ - مَبِثُوثَةٌ - اَثْقَالُهَا - ثَمَرَةٌ - ثِيَابُهُمْ - اَثَابُكُمْ

□ در کلمه‌های زیر ثاء مشدّد را با دقت تلفظ کنید:

بَثٌّ - مُدَّثِرٌ - اِثْقَالُكُمْ - تَحْتِ الثَّرَى - فِي الثُّلُثِ - اَلثَّقَابِ
اَلثَّابِتِ - اَلثَّمْنُ - مِنْ الثَّمَرَاتِ - عَلَى الثَّلَاثَةِ - اَلثَّقْلَانِ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حرف « ثاء » بخوانید:

- ۱- وَ لَا يُؤْتِقُ وَ ثَاقَهُ: أَحَدٌ * (فجر ۲۶)
- ۲- كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَيْهَا * إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا * (شمس ۱۱ و ۱۲)
- ۳- ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ * وَ ثُلَّةٌ مِنَ الْآخِرِينَ * (واقعه ۳۹ و ۴۰)
- ۴- فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ * (طور ۳۴)
- ۵- هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ * فِرْعَوْنَ وَ ثَمُودَ * (بروج ۱۷ و ۱۸)
- ۶- فَهَمَّ عَلَىٰ آثَارِهِمْ يُهَرِّغُونَ * وَ لَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ * (صافات ۷۰ و ۷۱)
- ۷- وَ أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ آثْقَالَهَا * وَ قَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا * يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا * (زلزال ۲ تا ۴)
- ۸- إِنْ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَ نِصْفَهُ. وَ ثُلُثَهُ. وَ طَائِفَةٌ مِنْ الَّذِينَ مَعَكَ... * (مزمل ۲۰)
- ۹- زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَ رَبِّي لَمُبْعَثٌ ثُمَّ لَسْتُمْ بِمَا عَمِلْتُمْ وَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ * (تغابن ۷)
- ۱۰- مَثَلُ الَّذِينَ حُمِلُوا الثَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * (جمعه ۵)

ح (حاء) در فارسی مانند هـ (هـاء) تلفظ می‌شود؛ اما در عربی از تنگ شدن وسط حلق و فشرده شدن بازدم، با گرفتگی ادا می‌شود.

أَجِلُّ (حلال شد) أَهْلٌ (نام برده شد)
جَحَلُوا (انکار کردند) جَهَلُوا (تلاش کردند)

□ تلفظ صحیح ح (حاء) را در کلمه‌های قرآنی زیر با دقت تمرین کنید:

حَتَّى - حِزْبٌ - حَفِظَ - حُطَّامًا
صَالِحًا - حَكِيمًا - حَسَنَةً - أَشِحَّةٌ
لِيُحِقَّ الْحَقَّ - الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

□ در کلمه‌های زیر «حاء» و «هـاء» باهم در یک عبارت واقع شده‌اند؛ آنها را به طور صحیح تلفظ کنید.

حَقَّهُ - أَحْصَهُمْ - أَحْسَنُهُ
صَبَّحَهُمْ - فَسَبَّحَهُ - بِسَحْرِهِمَا فَلَنُحْيِيَنَّهُ
وَمَنْ حَوْلَهُ - يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حروف آموزش داده شده به ویژه حرف

«حاء» بخوانید.

۱- ... وَ أَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ * (مائده ۹۳)

۲- ... حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ ... * (نساء ۱۸)

۳- ... قَالَتِ امْرَأَةُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ ... * (یوسف ۵۱)

۴- الْحَاقَّةُ * مَا الْحَاقَّةُ * وَ مَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ * (حاقه ۱ تا ۳)

۵- وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ * فِي جِوْدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ * (مسد ۴ و ۵)

۶- تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ * هُدًى وَ رَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ * (لقمان ۲ و ۳)

۷- ... يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعُدُو فَاخَذَرَهُمْ ... * (منافقون ۴)

۸- وَ يَرْزُقُهُ مِّن حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ... *

(طلاق ۳)

۹- يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاةَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ

رَحِيمٌ * (تحریم ۱)

۱۰- ... أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ ... *

(نساء ۱۲۸)

تلفظ حرف ذال (ذ)

ذ (ذال) در فارسی مانند ز (زاء) تلفظ می‌شود؛ اما در عربی از تماس نوک زبان با دندانهای جلوی فک

بالا، نازک و روان ادا می‌شود.

ذَلَّ (خوار شد) زَلَّ (الغزید)

ذَرَعًا (اندازه) زَرَعًا (کشت)

□ تلفظ صحیح ذ (ذال) را در کلمه‌های قرآنی زیر تمرین کنید:

إِذْ - هَذَا - ذِكْرٌ - أَخَذَ
 ذَهَبٌ - فَإِذَا - كَذَبًا - الَّذِينَ
 فَأَيِّن تَذَكُّبُونَ - وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَدِرُونَ

□ در کلمه‌های زیر ذال مشدد را با دقت تلفظ کنید.

تَلَذُّ - يُكَذِّبُ - يَذْكُرُ - يَذْكُرُونَ
 وَالذَّاكِرِينَ - وَالذَّاكِرَاتِ - نَزَّلْنَا الذِّكْرَ
 لِمُكَذِّبِينَ - يَأْكُلُهُ الذِّبْتُ - عَلَيْهِمُ الدِّبَّةُ
 يَكْتَبُونَ الذَّهَبَ - وَالذَّارِيَاتِ ذُرْوًا - أذَّنْ مُؤَذِّنٌ
 وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حروف آموزش داده شده به ویژه حرف

«ذال» بخوانید.

۱- وَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا * (نبا ۲۸)

۲- قَيَوْمٍ يَوْمٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابُهُ أَحَدًا * (فجر ۲۵)

۳- كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ * فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ * (عبس ۱۱ و ۱۲)

۴- فَالْمُلَقِيَاتِ ذِكْرًا * عُذْرًا أَوْ نَذْرًا * (مرسلات ۵ تا ۶)

۵- ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْتَكْوَهُ * (حاقه ۳۲)

۶- كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَالْعَذَابُ الْأَخْرَجَةُ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ * (فلم ۳۳)

۷- وَحِجَىٰ يَوْمِئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمِئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ * (فجر ۲۳)

۸- فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهِذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ * (فلم ۴۴)

۹- فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ * فَذَلِكَ يَوْمِئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ * عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ *

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا * (مدثر ۸ تا ۱۱)

۱۰- وَيْلٌ يَوْمِئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ * هَذَا يَوْمٌ لَا يَنْطِقُونَ * وَ لَا يُؤَدُّنُ لَهُمْ

فَيَعْتَدِرُونَ * وَيْلٌ يَوْمِئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ * (مرسلات ۳۴ تا ۳۷)

ع (عین) در فارسی مانند ه (همزه) تلفظ می‌شود؛ اما در عربی از تنگ شدن وسط حلق و فشرده شدن

بازدم، با غلظت ادا می‌شود.

تَعْلَمُونَ (می‌دانید) تَأْلَمُونَ (درد می‌کشید)

عَمِينَ (نایب‌نایان) آمِينَ (امانت‌دار)

□ تلفظ صحیح ع (عین) را در کلمه‌های زیر تمرین کنید:

عَمِلَ - يَعْلَمُ - عَلَيْهِ - عِلْمًا

عَظِيمًا - مَتَاعًا - عَلِيمٌ - رَافِعَةٌ

عَوَانٌ - عَيْشَةٍ - سَعَيْهِمْ - مَرَجِعُكُمْ

يَعْلَمُونَ - مُسْتَعَانٌ - تَعَاوَنُوا - اسْتَعِينُوا

□ در کلمه‌های زیر «عین» و «همزه» با هم در یک کلمه واقع شده‌اند؛ آنها را با دقت و

صحیح تلفظ کنید.

أَعْطَى - أَعْلَى - أَعْمَى - إِعْمَلُوا

أُعْبَدُوا - أَعُوذُ - أَعْلَمُ - إِعْلَمُوا

أَعْلُوا - أُعِيدُوا - أَطِيعُوا - أَلْعِينِ

أَعْجَبَ - أَعْجَمِيٌّ - الْأَعْرَابُ - إِعْتَمَرَ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حروف آموزش داده شده به ویژه حرف

«عین» بخوانید.

- ۱- وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ * (انشقاق ۲۳)
- ۲- فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ * (مدثر ۴۸)
- ۳- فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتْلَاؤُمُونَ * (فلم ۳۰)
- ۴- لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيهَا أذنٌ وَاعِيَةٌ * (حافه ۱۲)
- ۵- ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ * (حافه ۳۲)
- ۶- مَتَاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَيْمٍ * عَتَلٌ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ * (فلم ۱۲ و ۱۳)
- ۷- أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ * إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ * (فجر ۶ و ۷)
- ۸- الْقَارِعَةُ * مَا الْقَارِعَةُ * وَ مَا أَذْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ * (فارعه ۱ تا ۳)
- ۹- لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَ مَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا * (جن ۱۷)
- ۱۰- فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَ أَطِيعُوا وَ أَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ... * (تغابن ۱۶)

و (واو) در فارسی از تماس دندانه‌های بالا با لب پائین تلفظ می‌شود؛ اما در عربی بدون دخالت دندانه‌ها و از میان دو لب که به حالت غنچه در می‌آید ادا می‌شود.

□ تلفظ صحیح و (واو) را در کلمه‌ها و عبارات زیر تمرین کنید:

طُوی - ذُرّوا - وِزْرًا - وَلَوْ - وَعَدَ - وُلِدَ
 وَهُوَ - یَرَوْنَ - هُوَ - سِئَامِی - سَبِجَزَوْنَ
 یُوسُوسُ - وَوَعَدْنَا - وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ
 وَوَضَعْنَا عَنكَ وَزْرَكَ - وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ
 وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى - وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

□ در کلمه‌ها و عبارات زیر واو مشدد را با دقت تلفظ کنید:

قُوَّةٌ - غَوَاصٍ - سَوَّلَتْ - زَوَّجْنَاهُمْ - عَدُوَّكُمْ - عَدُوِّهِ
 عَدُوِّی - عَدُوًّا لَكُمْ - عَدُوٌّ مُّبِیْنٌ - اَلْقَوَا وَنَصَرُوا
 عَدُوِّی وَ عَدُوَّكُمْ - وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّيْتَهَا - هُوَ الْاَوَّلُ وَ الْاٰخِرُ
 عَدُوُّ اللّٰهِ وَ عَدُوَّكُمْ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حروف آموزش داده شده به ویژه حرف

«واو» بخوانید.

۱- وَ لِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّبُهَا ... * (بقره ۱۴۸)

۲- ... وَ وَهَبْنَا لَهُ، يَحْيَىٰ وَ اَصْلَحْنَا لَهُ، زَوْجَهُ، ... * (انبیاء ۹۰)

۳- وَ الْيَوْمَ الْمَوْعُودِ * وَ شَهِدِ وَ مَشْهُودٍ * (بروج ۲ و ۳)

۴- ... لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَ لَا مَوْلُودٌ لَهُ، بِوَلَدِهِ ... * (بقره ۲۳۳)

۵- ... وَ يَزِدْكُمْ قُوَّةً اِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَ لَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِيْنَ * (هود ۵۲)

۶- وَ السَّلَامُ عَلٰى يَوْمٍ وُلِدَتْ وَ يَوْمٍ اَمُوتُ وَ يَوْمٍ اُبْعَثُ حَيًّا * (مریم ۳۳)

۷- وَ السَّمَاوٰتِ وَ مَا بَنٰهَا * وَ الْاَرْضِ وَ مَا طَحٰهَا * وَ نَفْسٍ وَ مَا سَوٰهَا * (شمس ۷ تا ۹)

۸- ... وَ تَعَاوَنُوا عَلٰى الْبِرِّ وَ التَّقْوٰى وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلٰى الْاِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ ... * (مائده ۲)

۹- يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا قُوًّا اَنْفُسِكُمْ وَ اَهْلِيْكُمْ نَارًا وَ قُوْدَهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ ... * (تحریم ۶)

(تحریم ۶)

۱۰- حُرِّمَتْ عَلَیْكُمْ الْمَيْتَةُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنْزِيْرِ وَ مَا اَهْلًا لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهِ وَ الْمُنْخَنِقَةُ

وَ الْمَوْقُوْدَةُ وَ الْمْتَرْدِيَةُ وَ النَّطِيْحَةُ وَ مَا اَكَلَ السَّبْعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَ مَا ذُبَحَ عَلٰى

النُّصْبِ وَ اَنْ تَسْتَفْسِمُوْا بِالْاَزْلَامِ ... * (مائده ۳)

صفات حروف

صفات حروف مانند مخارج آنها از اهمیت و نقش ویژه‌ای برخوردارند. در این بخش تنها به ۴ صفت که نقش بیشتری در تلفظ حروف دارند (قبل از تدریس مخارج حروف ۵ حرف مستعلیه) می‌پردازیم تا این صفات در آموزش صحیح ۵ حرف بعدی مورد استفاده قرار گیرند و ضمناً فاصله و فرصتی باشد تا قرآن‌آموزان مخارج ۵ حرف قبلی را بخوبی تمرین نموده، مهارت لازم را کسب نمایند.

اِسْتِعْلَاءٌ وَاِسْتِفَالٌ

استعلاء

استعلاء یعنی برتری جویی و در نجوید بالا آمدن ریشه زبان است که موجب درشت و پر حجم تلفظ شدن حرف می‌گردد.
حروفی که دارای استعلاء می‌باشند عبارتند از:

ص - ض - ط - ظ - غ - ق - خ

این حروف آن‌هنگام که دارای صدای کشیده^۱ باشند از حجم و درشتی بیشتری برخوردارند.
مثال^۱:

صَالِحًا - ضَلَّ - غِيصَ - فُرْطًا
غَلِيظًا - شَقِيًّا - قَدْ خَلَّتْ - غُلْبَتِ
طَالِبِينَ - ظَالِمَةٌ - قُرْبَاتٍ - مَخْمَصَةٌ

۱- هدف در این کلمات، فقط درشت و پر حجم ادا کردن حروف استعلاء توسط قرآن‌آموزان است نه رعایت مخارج حروف استعلاء.

استفاله

استفاله، ضد استعلاء و به معنی پائین آوردن و در تجوید پایین آمدن ریشه زبان است که موجب نازک و کم حجم تلفظ شدن حرف می‌گردد.

به جز هفت حرفی که استعلاء دارند بقیه حروف الفباء (۲۱ حرف دیگر) استفاله دارند.

آن‌هنگام که این حروف صدای کشیده «ا» داشته باشند «ا» مانند «و» ولی با کمی کشش خوانده می‌شود.

با = بَ + کمی کشش

و چنانچه حروف استفاله صداهای دیگر (غیر از «ا») داشته باشند بطور طبیعی و معمولی خوانده می‌شوند. مثال:

أَبَا - إِلَّا - لَكِنَّ - تَحْتَكِ - يَوْمُ - فَوَيْلُ - الْحُسْنَى - أَبَانَا
أَوْلِيكَ - فَأَعْبُدُوهُ - لَنَا كَيْبُونَ - ذُرِّيَّةٍ - مَسْتَدْرَجُهُمْ

کلمه یادسپاری مهم:

با اینکه حرف «لام» از حروف استعلاء نیست لیکن در شرایطی پر حجم و درشت تلفظ می‌شود.

☆ حرف لام بشرطی پر حجم و درشت تلفظ می‌شود که:

۱- حتماً لام کلمه «اللَّهُ» باشد.

۲- حرف قبل از لام کلمه «اللَّهُ» مفتوح یا مضموم باشد.

مانند: وَاللَّهُ - أَللَّهُمَّ - إِلَى اللَّهِ - إِلَّا اللَّهُ - مِنَ اللَّهِ - كَانَ اللَّهُ

عِبَادُ اللَّهِ - مُبِحِحَانَ اللَّهِ - لَعْنَةُ اللَّهِ - نَاقَةُ اللَّهِ - اتَّقُوا اللَّهَ

۱- در تجوید به این عمل تغلیظ لام می‌گویند.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ
عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أُلْقِيَهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمَنُوا بِاللَّهِ
وَ رُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً إِنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ
يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا (نساء ۱۷۱)

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَ نِصْفَهُ وَ ثُلُثَهُ وَ طَائِفَةٌ مِنْ
الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا
مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَىٰ ۙ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي
الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تيسَّرَ
مِنْهُ وَ آقِمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ اقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَ مَا تُقَدِّمُوا
لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَ أَعْظَمَ أَجْرًا وَ اسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ إِنَّ اللَّهَ

غَفُورٌ رَحِيمٌ (مزمل ۲۰)

قلقله

قلقله در لغت بمعنی: (جنبش - تکان خوردن) و در تجوید جنبش حرف ساکن را گویند. این حالت مخصوص پنج حرف «ق - ط - ب - ج - د» (قُطِبُ جَد) می‌باشد. این حروف هنگام قرائت، وقتی ساکن هستند بصورت حرفی که دارای حرکت ضعیفی است به گوش می‌رسند. باید دقت کرد که این حرکت ضعیف، از یک سوم حرکت فتحه، کسره، یا ضمه بیشتر نشود. مانند:

أَحَدٌ - إِهْبِطْ - قَبْلَ - بُرُوجَ - تَجْرِي
طَرِيقَ - مُحِيطَ - مُرِيبَ - أَقْبَلَ - أَدْبَرَ
أَجْرِي - رَزَقْنَا - يَطْمَعُ - إِبْرَاهِيمَ - مِدْرَارًا
حَيْجَ - حَقَّ - جُبَّ - وَتَبَّ - فَصَّبَ - نُمِدَّ

غنه

غنه صدائی است که در اثر جریان یازدم در حفره‌های بینی ایجاد می‌شود و مخصوص دو حرف «ن» و «م» ساکن و متحرک است. غنه در قرائت به شکل‌های گوناگون بویژه در احکام «نون ساکنه» و «میم ساکنه» مورد گفتگو قرار خواهد گرفت.

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت فلقه بخوانید.

۱- تَبْصِرَةٌ وَ ذِكْرِي لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ * (ق ۸)

۲- وَ مَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ ... * (آل عمران ۸۵)

۳- وَلَوْ أَنَا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ * (نساء ۶۶)

۴- ... ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَ أَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ وَ أَدْنَىٰ آلَا تَرْتَابُوا... * (بقره ۲۸۲)

۵- وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدْوَةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ... * (انعام ۵۲)

۶- ... فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ آبَاءَنَا وَ آبَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ

أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ... * (آل عمران ۶۱)

۷- إِنْ تَجْتَبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ نُدْخِلْكُمْ

مُدْخَلًا كَرِيمًا * (نساء ۳۱)

۸- وَ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَ نَعَلَمُ مَا تُوسْوَسُ بِهِ نَفْسُهُ. وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ

حَبْلِ الْوَرِيدِ * (ق ۱۶)

۹- ... وَ مَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَ مَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا

وَ سَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ * (آل عمران ۱۴۵)

۱۰- مَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ

أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ... * (نساء ۱۰۰)

مخارج حروف (۲)

تلفظ حرف صاد (ص)

ص (صاد) مانند س (سین) تلفظ می‌شود؛ با این تفاوت که در تلفظ حرف «ص» دهان به حالت

عمودی درآمده، درشت و پرحجم ادا می‌شود.

عَصَى (نافرمانی کرد) عَسَى (شاید)

صَعِيدًا (خاک) سَعِيدًا (خوشبخت)

□ تلفظ صحیح ص (صاد) را در کلمه‌های قرآنی زیر تمرین کنید:

صَلِّ - يَصَلِّي - مِصْرَ - صِرَاطَ - صَدَقَ - صَبَرَ - أَصْلَحُوا

صِيَامًا - أَصْبَحَ - أَصْدَقُ - وَالْعَصْرِ - صُدُورَ - نَصَرُوا

صَدْرَكَ - بِعَصَاكَ - قَصَصِهِمْ - إِصْبِرُوا وَصَابِرُوا - فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا

□ در کلمه‌های زیر، صاد مشدد را با دقت تلفظ کنید:

وَصَى - كَالصَّرِيمِ - الصَّابِئِينَ - يَصْدَعُونَ - اللَّهُ الصَّمَدُ

إِلَى الصَّخْرَةِ - وَ الصُّلْحِ خَيْرٌ - مَعَ الصَّادِقِينَ - إِلَّا الصَّابِرُونَ

جَاءَ بِالصِّدْقِ - إِنَّ الْمُصْذِقِينَ - يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ - الصَّافِيَاتِ الْجِبَادِ

فَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ - فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ - كَتَبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ - وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حروف آموزش داده شده به ویژه حرف

«صاد» بخوانید.

- ۱- فَلَا صَدَقَ وَ لَا صَلَّى * (قیامه ۳۱)
- ۲- أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا * (عبس ۲۵)
- ۳- فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا * (مرسلات ۲)
- ۴- وَ جَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا * (فجر ۲۲)
- ۵- قَوْلٍ لِلْمُصَلِّينَ * الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ * (ماعون ۴ و ۵)
- ۶- فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوِطَ عَذَابٍ * إِنَّ رَبَّكَ لَبَلِيبٌ رَصَادٍ * (فجر ۱۳ و ۱۴)
- ۷- إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ * (عصر ۳)
- ۸- ... إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابُهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ * (هود ۸۱)
- ۹- فَاصْبِرْ كَاصْبِرِمْ * فَتَنَادُوا مُصْبِحِينَ * أَنْ اغْدُوا عَلَيَّ حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَٰرِمِينَ * (قلم ۲۰ تا ۲۲)
- ۱۰- ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَ تَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ * أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ * وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ * عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ * (بلد ۱۷ تا ۲۰)

ض (ضاد) در فارسی مانند ز (زاء) تلفظ می‌شود؛ اما در عربی از تماس کناره سمت راست یا

چپ زبان با دندانهای کرسی (آسیا) فک بالا در همان سمت، درشت و پرحجم ادا می‌شود:

ضَلَّ (گمراه شد)	زَلَّ (لغزید)
ضَارِعُونَ (فروتان)	زَارِعُونَ (زراعت کنندگان)

□ تلفظ صحیح ض (ضاد) را در کلمه‌های قرآنی زیر تمرین کنید:

ضُحًى - ضَبْحًا - ضِدًّا - فَاقِضِ - وَاضْمَمَ - ضَلُّوا
 أَرْضِنَا - أَرْضِكُمْ - وَالْأَرْضَ - يَضْرِبُ - يَضِيقُ
 أَضْعَافُ - ضِعْفَيْنِ - فَضْلِهِ - أَضْعَافًا - ضَاحِكًا
 فَضَحِكَ - تَضَحِكُونَ - لَا يُضِيعُ - نَضْرِبُهَا
 رِضْوَانُ اللَّهِ - غَيْرِ الْمَغْضُوبِ - لَا يَضِلُّ رَبِّي

□ در کلمه‌های زیر، ضاد مشدّد را با دقت تلفظ کنید:

فَضَّلَ - وَالضُّحَى - وَالضَّرَّاءَ - مِنَ الضَّانِ
 وَالضَّالِّينَ - فِي الضَّلَالَةِ - وَالضَّفَادِعَ
 عَلَى الضُّعْفَاءِ - وَ أَهْلَنَا الضُّرُّ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حروف آموزش داده شده به ویژه حرف

ضاده بخوانید:

۱- ... وَ مَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ... * (یونس ۱۰۸)

۲- وَ مَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... * (طه ۱۲۴)

۳- ... حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ... * (توبه ۱۱۸)

۴- ... وَ مَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ، يُجْعَلْ صَدْرُهُ ضَيْقًا حَرَجًا ... * (انعام ۱۲۵)

۵- ... لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَ مَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ ... * (نساء ۱۱۳)

۶- ... قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَ ضَلُّوا عَن سَبِيلِ * (مائده ۷۷)

۷- أَنْظِرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا * (اسراء ۴۸)

۸- وَ اضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجَ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سَوَاءٍ ؕ آيَةٌ أُخْرَىٰ * (طه ۲۲)

۹- إِنَّ الْمُضِدِّينَ وَالْمُضِدِّقَاتِ وَ أَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَ لَهُمْ

أَجْرٌ كَرِيمٌ * (حدید ۱۸)

۱۰- مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَ

يَبْسُطُ وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ * (بقره ۲۴۵)

ط (طاء) مانند ت (تاء) تلفظ می‌شود؛ با این تفاوت که در تلفظ (ط) دهان به حالت عمودی درآمده، درشت و پرحجم ادا می‌شود.

طَاب (نیکو شد) تَاب (توبه کرد)

طِين (گل) تِين (انجیر)

□ تلفظ صحیح ط (طاء) را در کلمه‌های قرآنی زیر تمرین کنید:

طَعَى - أَعْطَى - يَطْعَى - طِبْتُمْ

صِرَاطٌ - يَفْرُطٌ - شَيْطَانٍ - طَعَامٍ

طُغْيَانًا - أَعْطَيْنَاكَ - يَطْبَعُ - فَطَفِقَ

بِالْبَاطِلِ - بِطَارِدٍ - أَطْعَمَهُ - فَطَرْنَا - خَطَايَانَا

□ در کلمه‌های زیر طاء مشدد را با دقت تلفظ کنید.

عُطِّلَتْ - ذِي الطُّوْلِ - وَالطَّارِقِ - أَوِ الطِّفْلِ

مِنَ الطَّيْنِ - إِلَى الطَّيْرِ - تَطْلُعُ - مُطَّلِعُونَ

لِلطَّائِفِينَ - أَنْ يَطُوفَ - مِنَ الطَّيِّبَاتِ

فَلَا قُطِعَنَّ - فَوْقَكُمْ الطُّورَ - ضَعُفَ الطَّالِبِ وَالْمَطْلُوبِ

- ۱- وَ أَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا * (جن ۱۵)
- ۲- لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا... * (آل عمران ۱۲۷)
- ۳- ... مِّنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ... * (مائده ۸۹)
- ۴- قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى * (طه ۴۵)
- ۵- وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ * وَ مَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ * (طارق ۱ و ۲)
- ۶- فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَ هُمْ نَائِمُونَ * (قلم ۱۹)
- ۷- وَ يُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا * (انسان ۸)
- ۸- ... فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ يُطْعِمُ وَ لَا يُطْعَمُ... * (انعام ۱۴)
- ۹- وَ لَا يَحْضُرُ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ * فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هُنَا حَمِيمٌ * وَ لَا طَعَامٌ إِلَّا مِّنْ غَسَلِينِ * لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ * (حافه ۳۴ تا ۳۷)
- ۱۰- كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ * وَ مَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ * نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ *
الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ * (همزہ ۴ تا ۷)

ظ (ظاء) در فارسی مانند ز (زاء) تلفظ می‌شود؛ اما در عربی مانند ذال (ذ) از تماس نوک زبان با

دندانهای جلوی فک بالا، ولی درشت و پرحجم ادا می‌شود.

ظَلَّ (گردید) ذَلَّ (خوار شد) زَلَّ (لغزید)

نَظَرَ (نگاه کرد) نَذَرَ (نذر کرد) نَزَرَ (کم شمرد)

□ تلفظ صحیح ظ (ظاء) را در کلمه‌های قرآنی زیر تمرین کنید:

ظَهَرَ - يَظْلِمُ - ظَلَمُوا - ظَاهِرًا - ظَهْرِيًّا

حَفِظْتُ - فَظَلْتُمْ - ظَاهِرِينَ - يَظْهَرُونَ

أَوْعَظْتُ - ذِي ظُفْرِ - لَا ظَلِيلٍ - لِيُظْهِرَهُ

يُحْيِي الْعِظَامَ - مِنَ الْوَاعِظِينَ - ظِلًّا ظَلِيلًا

□ در کلمه‌های زیر ظاء مشدد را با دقت تلفظ کنید:

حَظٌّ - مِنَ الظَّنِّ - مَدَّ الظِّلَّ - الظَّالِمِينَ

الظُّنُونَا - مِنَ الظُّلُمَاتِ - مِنَ الظُّهَيْرَةِ

هُمُ الظَّالِمُونَ - يَحْسَبُهُ الظَّمْثَانُ

وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ - عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حروف آموزش داده شده به ویژه حرف

ظاء بخوانید.

- ۱- ... إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ * (لقمان ۱۳)
- ۲- ... قُلِ انْتَضِرُوا إِنَّا مُمْتَظِرُونَ * (انعام ۱۵۸)
- ۳- ... وَ ظَنَنْتُمْ ظَنُّ السَّوْءِ... * (فتح ۱۲)
- ۴- ... فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ * (یونس ۳۹)
- ۵- ... وَ مَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ * (زحرف ۷۶)
- ۶- ... وَ انظُرْ إِلَىٰ إِلْهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا... * (طه ۹۷)
- ۷- ... وَ لَا الظُّلُمَاتُ وَ لَا النُّورُ * وَ لَا الظُّلُّ وَ لَا النُّورُ * (فاطر ۲۰ و ۲۱)
- ۸- ... قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَضْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ * (شعراء ۱۳۶)
- ۹- ... وَ إِن يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِ... * (شوری ۳۳)
- ۱۰- ... فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَ اللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ... * (نساء ۳۴)

غ (غین) در فارسی مانند ق (قاف) تلفظ می‌شود، اما در عربی از حلق (در محل غرغره آب در

گلو) بانرمی و کمی کشش و نسبتاً درشت و پرحجم ادا می‌شود.

غَرِيبٌ (دور) قَرِيبٌ (نزدیک)

غَلٌّ (خیانت کرد) قَلٌّ (کم شد)

□ تلفظ صحیح غ (غین) را در کلمه‌های زیر تمرین کنید:

طَعَى - غَنَمِي - غُرُورًا - غَفُورًا - غَلِيظًا

بَلَعَتْ - بِالْغُلُورَةِ - لِيَغْفِرَ - مِنَ الْغَمِّ - غُفْرَانَكَ

مَنْ اغْتَرَفَ - غَيْرِ الْمَغْضُوبِ - مِنَ الْغَابِرِينَ

□ در کلمه‌های زیر غین و قاف را با دقت و صحیح تلفظ کنید:

غَاسِقِي - لِيُغْرِقَ - فَأَغْرَقْنَاهُمْ - قَوْمًا غَيْرَكُمْ

بِغَيْرِ الْحَقِّ - غَلِيظَ الْقَلْبِ - أَغْنَى وَ أَقْنَى

فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا - مِنَ الْبَقْرِ وَالْغَنَمِ

قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت تلفظ دقیق حروف آموزش داده شده به ویژه حرف

«عین» بخوانید.

- ۱- حِكْمَةٌ بِالْعِغَةِ فَمَا تُغْنِ التُّدْرُ * (قمر ۵)
- ۲- فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا * (نوح ۱۰)
- ۳- عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا * (جن ۲۶)
- ۴- ... فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاعَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ... * (صف ۵)
- ۵- ... وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ * (مزمل ۲۰)
- ۶- إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ * (ملک ۱۲)
- ۷- فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ * وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ * (اشراح ۷ و ۸)
- ۸- إِذْ يَعْشَى السَّيْدَةَ مَا يَغْشَى * مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى * (نجم ۱۶ و ۱۷)
- ۹- صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ * (حمد ۷)
- ۱۰- سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ... * (منافقون ۶)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

إِنَّ حُسْنَ الصَّوْتِ زِينَةٌ لِلْقُرْآنِ

صوت خوش، زیور قرآن است.

(قرآن در بیان، صفحه ۱۲۴)

احکام نون ساکنه و تنوین

نون ساکنه و تنوین نزد حروف عربی چهار حکم دارد:

۱- اظهار ۲- ادغام ۳- ابدال ۴- اخفاء

۱- اظهار

اظهار در لغت به معنی آشکار کردن و در تجوید تلفظ حرف ساکن بطور کامل را، اظهار می‌گویند.

هرگاه نون ساکنه یا تنوین به یکی از حروف حلقی (ء - ه - ع - ح - غ - خ) برسد، اظهار می‌شود.

یعنی نون بدون هیچ تغییری، بطور کامل تلفظ می‌شود لیکن نباید روی آن مکث کرد. مانند:

مِنْهُمْ - أَنْعَمْتَ - يَنْوُونَ - فَسَيُغَضُّونَ

وَالْمُنْتَحِنَةُ - مِنْ هَادٍ - مَنْ أَحْسَنَ

سَمِيعٌ عَلَيْهِمْ - مُعْتَدٍ أَهْلِهِمْ - عَذَابًا أَلِيمًا

۲- ادغام

ادغام در لغت بمعنی داخل کردن و در تجوید داخل کردن حرف ساکن در حرف بعدی است.

بطوری که حرف بعدی مشدد تلفظ می‌شود.

هرگاه نون ساکنه و تنوین به یکی از ۶ حرف «ی-ر-م-ل-و-ن» (یرملون)^۱ برسد در آن ادغام می‌شود یعنی نون ساکنه خواننده نمی‌شود و در عوض حرف بعدی مشدد تلفظ می‌گردد.

مانند:

أَنْ يُظْهِرَ ♦ أَيُظْهِرَ خَيْرًا يَرَهُ ♦ خَيْرًا يَرَهُ
 لَيْتَن رُجِعْتُ^۲ ♦ لَيُرْجِعُنِي رَاءُ وَفَرَّحِيمُ ♦ رَاءُ وَفَرَّحِيمُ
 يَكُنْ مِنْكُمْ ♦ يَكْمُنْتِكُمْ مَاءٌ مَهِينٌ ♦ مَاءٌ مَهِينٌ
 مِنْ لُغُوبٍ ♦ مَلُغُوبٍ خَيْرٌ لَكُمْ ♦ خَيْرٌ لَكُمْ
 عَنْ وُلْدِهِ ♦ عَوَّلَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ ♦ أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ
 لَنْ نُؤْمِنَ ♦ لَنْ نُؤْمِنَ أَيَّامٌ نَجِسَاتٍ ♦ أَيَّامٌ نَجِسَاتٍ

کج یادسپاری:

در ۶ مورد زیر استثنا نون ساکنه در حرف «یرملون» ادغام نمی‌شود.

دُنْيَا - بُنْيَانٌ^۳ - قِنْوَانٌ^۴ - صِنْوَانٌ^۵ - يَسُ وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمِ - ن وَالْقَلَمِ

۱- یرملون: یعنی «تند راه می‌روند» از ماده «رمل».

۲- در عبارت «لَيْتَن رُجِعْتُ» نون در «راء» ادغام نمی‌شود (TV قیامه)، «رأى» به معنی نجات دهنده.

۳- بُنْيَان (بنا): صف ۴.

۴- قِنْوَان (خوشه): اعلام ۹۹.

۵- صِنْوَان (ریشه): رعد ۴.

ادغام نون ساکنه و تنوین در چهار حرف (ی - م - ن - و) «یَمْتُو» با غنه و با کمی کشش انجام می‌شود. مانند:

مَنْ يَشَاءُ ♦ مَيْشَاءُ مِنْ وَاقٍ ♦ مِوَاقٍ
 خَيْرٌ مَرَدًا ♦ خَيْرٌ مَرَدًا مِنْ نَفْسٍ ♦ مِنتَفِسٍ

کلمه یادسپاری: در جمله «لَا تَأْتِنَا يَوْسُفُ»^۱ غنه نون مشدده، همراه با اشمام است یعنی هنگام تلفظ «نون مشدده»، لبها جمع شده حالت «ضمه» بخود می‌گیرد.

۳- ابدال (اقلاب)

ابدال در لغت بمعنی تبدیل کردن و در تجوید تبدیل کردن نون ساکنه به حرف «میم» است. اگر نون ساکنه و تنوین به حرف «ب» برسد نون ساکنه به «م» تبدیل می‌شود. مانند:

مِنْ بَعْدٍ ♦ مِمَّ بَعْدٍ أَنْ بُورِكَ ♦ أَمْ بُورِكَ

کلمه یادسپاری: از آنجا که هرگاه «میم ساکنه» به حرف «ب» برسد اخفاء می‌شود. میم ایجاد شده در «ابدال»، نیز باید اخفاء گردد. مانند:

۱- کلمات بَشُو یعنی «آزمایش می‌کنند»، بَشُو «نمو می‌کنند» و بَشُون «دروغ می‌گویند» هر ۴ حرف را دربر دارند.

۲- قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْتِنَا غَالِي نُوْشِفُ - گفتند ای پدر تو را چه شده که ما را بر یوسف امین نس دانی.

۳- ابدال یعنی «تبدیل کردن» و اقلاب یعنی «دگرگون کردن»

روش اخفاء «م» نزد «ب»

دو لب را با حداقل فاصله از یکدیگر نگه می‌داریم و با کمی مکث، غنه ایجاد می‌کنیم. مانند:

أَنْبَتَتْ - ذَنْبِهِ - مَنْ بَلَغَ - مَنْ بَعَثْنَا - خَالِقُ بَشَرًا - كِرَامٍ بَرَرَةٍ

۴- اخفاء

اخفاء در لغت به معنی مخفی کردن و در تجوید پنهان کردن حرف هنگام تلفظ و همراه با غنه است. اخفاء حالتی است بین ادغام و اظهار و نحوه ایجاد آن به این شکل است مثلاً در تلفظ حروفی که زبان در اداء آنها دخالت دارد، زبان را نزدیک حرف مورد نظر نگه داشته، غنه ایجاد می‌کنیم و این غنه با کمی کشش همراه است. هرگاه نون ساکنه و تئوین به پاترده حرف مابقی (غیر از «باء» و حروف حلقی و بی‌رملون) برسد اخفاء می‌شود. مانند:

أَنْظُرُ - كُنْتُمْ - أَنْزَلَ - مِنْ شَرِّ - قِنْطَارٍ
إِنْفَاقٌ - مُنْذِرٌ - عِنْدَهُ - إِنْ كَانُوا - مِنْ قَبْلِ
أَنْصَارُ - مَنْ ضَلَّ - يَوْمَ ذِي - مَنْ ثَقُلَتْ
أَنْجَيْنَاكُمْ - حُبًّا جَمًّا - صَفًّا صَفًّا - دَكًّا دَكًّا
خَالِدًا فِيهَا - فَطُورِئُمْ - فَتَحَ قَرِيبٌ - عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
غَفُورٌ شَكُورٌ - عَمَدٍ تَرْوَنَهَا

ادغام حروف الفباء در یکدیگر

به غیر از ادغام نون ساکنه و تنوین در «برملون»، بعضی حروف نیز، در یکدیگر ادغام می‌شوند.

۱- ادغام دو حرف مثل هم

اگر اولی ساکن باشد در حرف بعدی مثل خودش ادغام می‌شود. مانند:

قُلْ لَهُمْ	♦	قُلُّهُمْ	إِتَّقُوا	♦	إِتَّقَوُّ
يُدْرِكُكُمْ	♦	يُدْرِكُّكُمْ	قَدَّخَلُوا	♦	قَدَّخَلُوا
لَنْ نُؤْمِنَ	♦	لَنْ نُؤْمِنَنَّ	هُمْ مِنْهَا	♦	هُمْ مِنْهَا

۲- ادغام دو حرف که مثل هم نیستند

بعضی حروف ساکن در حرف بعدی که مثل خودش نیست ادغام می‌شوند و آنها عبارتند از:

«ت» در «د»	مانند:	أَتَقَلَّتْ دَعْوَالِلَهُ	که خوانده می‌شود	أَتَقَلَّدَعْوَالِلَهُ
«ت» در «ط»	مانند:	هَمَّتْ طَائِفَتَانِ	که خوانده می‌شود	هَمَّطَائِفَتَانِ
«ط» در «ت»	مانند:	أَحَطَّتْ	که خوانده می‌شود	أَحَّتْ
«د» در «ت»	مانند:	قَدَّتَبَيِّنَ	که خوانده می‌شود	قَتَّبَيِّنَ
«ث» در «ذ»	مانند:	يَلْهَثُ ذَلِكَ	که خوانده می‌شود	يَلْهَذَلِكَ
«ذ» در «ظ»	مانند:	إِذْظَلَمُوا	که خوانده می‌شود	إِظْلَمُوا
«ب» در «م»	مانند:	إِرْكَبْ مَعَنَا	که خوانده می‌شود	إِرْكَمَّعَنَا
«ق» در «ک»	مانند:	نَخْلُقُكُمْ	که خوانده می‌شود	نَخْلُكُّكُمْ
«ل» در «ر»	مانند:	قُلْ رَبِّ	که خوانده می‌شود	قُرُّبِ

□ آیات و عبارات زیر را با رعایت احکام نون ساکنه و ادغام بخوانید.

- ۱- ... اِرْكَبْ مَعَنَا وَ لَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ * (هود ۴۲)
- ۲- ... فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ ءَاتَيْنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ *
(اعراف ۱۸۹)
- ۳- اِذْ هَمَّتْ طَّائِفَتَانِ مِنْكُمْ اَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا وَ عَلٰى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ * (آل عمران ۱۲۲)
- ۴- لَا اِكْرَاهَ فِى الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * (بقره ۲۵۶)
- ۵- فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطَّتْ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَ جِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبِيٍّ يَقِينٍ *
(نمل ۲۲)
- ۶- ... كَمَثَلِ الْكَلْبِ اِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرَكْهُ يَلْهَثْ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا * (اعراف ۱۷۶)
- ۷- ... وَلَوْ اَنْهَمُ اِذْ ظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ الرَّسُوْلُ لَوَجَّهُوْا اللّٰهَ تَوَابًا رَّحِيْمًا * (نساء ۶۴)
- ۸- وَتِلْكَ اَيُّوْمٍ يُنۡزِلُ الْمَلَكٰتِ بَيْنَ * اَلۡمِ نَخَلِقُكُمْ مِنْ مَّآءٍ مَّهِينٍ * فَجَعَلْنَاهُ فِىۡ قَرَارٍ مَّكِيۡنٍ * اِلَىۡ قَدَرٍ مَّعْلُوْمٍ * (مرسلات ۱۹ تا ۲۲)
- ۹- وَ قُلْ رَبِّ اَنْزِلْنِىۡ مُنۡزَلًا مُّبٰرَكًا وَ اَنْتَ خَيْرُ الْمُنۡزِلِيۡنَ * (مؤمنون ۲۹)

درشت و پر حجم تلفظ کردن حرف را تفضیم گویند.

موارد تفضیم راء

- ۱- راء مفتوح یا مضموم مانند: رَبَّنَا - أَرَاكُم - رُسُلِي - رُوْح
 - ۲- راء ساکن ماقبل، مفتوح یا مضموم مانند: أَرْبَع - قَدَرَهُمْ - زُبْر - يُرْزَقُونَ
 - ۳- راء ساکن ماقبل، الف و «واو» مدی مانند: نَار - أَبْصَار - نُور - صُدُور
 - ۴- راء ساکن ماقبل، ساکن ماقبل، مفتوح یا مضموم مانند: فَجَّر - حُسْر - عَصْر
 - ۵- راء ساکنی که پس از همزه وصل آمده باشد مانند: أَرْحَم - أَرْتَبْتُمْ - أَرْجَعِي
- کلمه یادسپاری: راء در کلمات لَبَّالْمِرْصَادَ - مِرْصَادًا - إِرْصَادًا - قِرْطَاسٍ - فِرْقَةٍ استثناء تفضیم می شود.

ب ترفیق

نازک و رفیق تلفظ کردن حرف را ترفیق گویند.

موارد ترفیق راء

- ۱- راء مکسور مانند: رِزْقًا - رِيح
- ۲- راء ساکن ماقبل، مکسور مانند: فِرْعَوْنَ - مَرِيَّةٍ
- ۳- راء ساکن ماقبل، باء مدی مانند: قَدِير - كَبِير
- ۴- راء ساکن ماقبل، ساکن ماقبل، مکسور مانند: مَبْحَر - ذِكْر
- ۵- راء ساکن ماقبل، باء ساکن مانند: خَيْر - مَبِير

۱- الف مدی همان صدای کشیده «ا» و واو مدی همان صدای کشیده «ا» می باشد.

۲- یاد مدی همان صدای کشیده «ی» می باشد.

کلمه «مَجْرِيهَا» - هود ۴۱، باید مَجْرِيهَا خوانده شود. کسره حرف «راء» در این کلمه مانند کسره فارسی و با کمی کشش همراه است و «راء» به صورت ترقیق خوانده می‌شود. به این کار در تجوید «إِمَالَةٌ» می‌گویند.

□ آیات زیر را با رعایت تفخیم و ترقیق «راء» بخوانید.

- ۱- أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ * إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ * (فجر ۶ تا ۷)
- ۲- أَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ * وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَعْتَبٌ *
وَ كَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أُمَّرٍ مُسْتَقَرٌّ * وَ لَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ * حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ * فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ نَكُرٍ (قمر ۱ تا ۶)
- ۳- يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبُّكَ فَكْبَرٌ * وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ *
وَ لَا تَمُنَّ بِتَسْتَكْبِيرٍ * وَ لِرَبِّكَ فَاصْبِرْ * فَإِذَا نُفِرَ فِي النَّاقُورِ * فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ *
عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ * (مدثر ۱ تا ۱۰)
- ۴- وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَ مَرْسَلَهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ * وَ هِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَ نَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَ كَانَ فِي مَعْرِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَب مَعَنَا وَ لَا تَكُن مَعَ الْكَافِرِينَ * (هود ۴۱ و ۴۲)

قصر و مد

قصر

قصر بمعنی کوتاه شدن و در تجوید تلفظ حروف مدی «ا-ی-و» بصورت طبیعی و معمولی را قصر گویند. مانند:

أُو - تِی - نَا = اوتینا ءَا - تُو - نِی = ائونی

مد

مد بمعنی کشیدن است و در تجوید کشیدن حروف مدی «ا-ی-و» بیش از اندازه طبیعی (غیرطبیعی) را مد گویند.

و این حالت در صورتی است که بعد از حرف مد، سبب مد (همزه یا سکون) بیاید.

اقسام مد

الف) سبب همزه

۱- **مد متصل:** مدی است که حرف مد و سبب آن در یک کلمه باشد و مقدار کشش آن ۴ یا ۵ و هنگام وقف ۶ حرکت نیز مجاز است. مانند:

شَاءَ - جِئَءَ - مَوَّءَ - مَلَائِكَةُ - حَظِيئَةُ

۲- **مد منفصل:** مدی است که حرف مد در یک کلمه و سبب آن در کلمه بعدی

باشد و مقدار کشش آن ۲ یا ۴ یا ۵ حرکت است. مانند:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ - قَالُوا إِنَّا - فِي أَمْوَالِهِمْ - مَالَهُ أَخْلَدَهُ.

۱- در روخوانی به «ا-ی-و» صداهای کشیده و در تجوید احروف مدی می گویند.

۲- وقف بر کلمه‌ای که به همزه ختم شده باشد، مانند: شَاءَ.

ب - سبب سکون

۱- مد لازم: مدی است که سکون آن اصلی است. یعنی به سبب وقف به وجود نیامده باشد و مقدار کشش آن ۶ حرکت است. مانند:

ق (قَاف) - ءَآلَانَ - ضَاآلَيْنَ (ضَاآلَيْنَ)

۲- مد عارضی: مدی است که سکون آن به علت وقف، ایجاد می شود و مقدار کشش آن ۲ یا ۴ یا ۶ حرکت است. مانند:

أُمُورٌ که هنگام وقف خوانده می شود: أُمُورٌ

رَحِيمٌ که هنگام وقف خوانده می شود: رَحِيمٌ

عِقَابٌ که هنگام وقف خوانده می شود: عِقَابٌ

۳- مد لین: مدی است که سکون آن بعد از حروف لین «واو ساکن ما قبل مفتوح (ـَ و)» و «یاء ساکن ما قبل مفتوح (ـِ ی)» می آید و مقدار کشش آن ۲ یا ۴ یا ۶ حرکت است. مانند:

يَوْمٌ که هنگام وقف خوانده می شود: يَوْمٌ

بَيْتٌ که هنگام وقف خوانده می شود: بَيْتٌ

كَهَيْعَصٍ که هنگام وقف خوانده می شود: كَآف - هَا - يَا - عَيْنٌ - صَادٌ

حَمَّ عَسَقٍ که هنگام وقف خوانده می شود: حَا - مَيْمٌ - عَيْنٌ - سَيْنٌ - قَافٌ

عین در حروف مقطعه بالا دارای مد لین می باشد.

کھ یادسپاری:

نوازن مد: قاری پس از انتخاب مقدار کشش در مدهای منفصل و متصل باید تمامی مدهای مشابه را به مقدار انتخاب اولیه خود مد بدهد. به این کار «نوازن مد» می گویند.

□ آیات زیر را بخوانید و مدهای مختلف را رعایت کنید.

۱- قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَانِ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ*
وَ جَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَ جُنُودُهُ بَغْيًا وَ عَدْوًا
حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرْقُ قَالَ ءَأَمِنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي ءَأَمَنْتَ بِهِ بُنَوَا
إِسْرَائِيلَ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ *

ءَالآنَ وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ * (یونس ۸۹ تا ۹۱)

۲- یَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِی النَّارِ یَقُولُونَ یَا لَیْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَ أَطَعْنَا الرَّسُولَ*
وَ قَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كُبْرَاءَنَا فَاصْلُبْنَا السَّبِيلَا*
رَبَّنَا ءَاتِنِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَ الْعَنَّهُمْ لَعْنَا كَبِيرًا * (احزاب ۶۶ تا ۶۸)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ وَ سَلَّمَ
أَلَا مَنِ اسْتَنَاقَ إِلَى اللَّهِ فَلَيْسَتْ مِغْ كَلَامِ اللَّهِ
هان هر که مشتاق خداست، پس به کلام خدا گوش دهد.
(قرآن در بیان، صفحه ۱۶۶)

*- مدرسین محترم جهت تمرین مدلین، از قرآن آموزان بخواهند در متن بالا در کلمات «فرعون»، «عصیت»، «اصعقین» و قف نمایند تا بدین وسیله تمامی اقسام مد تمرین شده باشد.

ابتداء، و وقف،

برای اینکه تلاوت عبارات قرآن کریم از معنای صحیح و مورد نظر خداوند تبارک و تعالی برخوردار باشد باید ابتداء بر آنها از جای مناسب و وقف بر آنها نیز در محل مناسبی انجام شود. بهمین جهت خواننده قرآن باید هنگام تلاوت در انتخاب ابتدا و انتهای عبارات، دقت و حساسیت لازم را به کار گیرد.

ابتداء

الف) ابتداء در کلمات

چنانچه بخواهیم قرائت را از کلمات زیر آغاز کنیم نحوه خواندن آنها با کتابشان متفاوت می شود که ذیلاً می آوریم.

۱- اَوْتُمِنَ خوانده می شود اَوْتُمِنَ^۱

۲- اَئْتِ خوانده می شود اِئْتِ^۲ اِئْتِنَا^۳ خوانده می شود اِئْتِنَا^۳

اِئْتِيَا^۴ خوانده می شود اِئْتِيَا^۴ اِئْتُوا^۵ خوانده می شود اِئْتُوا^۵

اِئْتُونِي^۶ خوانده می شود اِئْتُونِي^۶ اِئْتِنِي^۷ خوانده می شود اِئْتِنِي^۷

۱- بقره ۲۸۳، ۲- بونس ۱۵ و شعراء ۱۰، ۳- انعام ۷۱ و انعام ۷۷ و انفال ۳۲ و عنکبوت ۲۹، ۴- فصلت ۱۱، ۵- طه ۶۴ و جاثیه ۳۵،

۶- بونس ۱۷۹ و احقاف ۴ و بوسف ۵۰ و ۵۴ و ۵۹، ۷- توبه ۴۹

- ۳- لَيَقْطَعَنَّ خوانده می‌شود لَيَقْطَعَنَّ
 لَيُقْضُوا خوانده می‌شود لَيُقْضُوا
 لَيُوفُوا خوانده می‌شود لَيُوفُوا
 لَتَنْظُرَنَّ خوانده می‌شود لَتَنْظُرَنَّ
 ۴- لَفِيكَةً خوانده می‌شود لَفِيكَةً

۵- در عبارت «بِسْمِ الْأَسْمِ الْفُسُوقِ»^۱ در صورت ابتداء، از کلمه دوم (الْأَسْمِ) به دو گونه خوانده می‌شود

یک) اَلِاسْمِ الْفُسُوقِ
 دو) اِسْمِ الْفُسُوقِ

ب) ابتداء در عبارات و آیات

ابتداء صحیح در عبارتهای قرآن عبارتند از:

- ۱- ابتداء از اول سوره‌ها^۲ ۲- ابتداء از اول آیات
- ۳- ابتداء در اکثر جمله‌ها و عبارتهایی که با کلمات زیر آغاز می‌شود:
 «نِعْمٌ:خوب است»، «بِسْمِ: بداست»، «أَلَا: آگاه‌باش»، «سَ: سَوْفَ: بزودی»، «ثُمَّ: سپس»
- ۴- ابتداء از بعد از علائم وقف که این علائم عبارتند از:

ه - ط - ج - ز - ص - قِلی - صِلی - مراقبه (ه - ه)

که یادسپاری: ابتداء، از بعد از علامت «لا» جایز نیست.

۱- حج ۱۵، ۴۱۳۱۲- حج ۲۹، ۵- حشر ۱۸، ۶- شعراء ۱۷۶ و ص ۱۳، ۷- حجرات ۱۱

۸- از نظر فقهاء شیعه، در نماز بعد از حمد نمی‌شود از سوره‌های «الشراح» و یا سوره «قریش» (ایلاف) شروع کرد بلکه باید ابتدا سوره

«ضحی» سپس سوره «الشراح» و نیز ابتدا سوره «قیل» سپس «قریش» خوانده شود.

۹- شرح کامل علائم وقف در مبحث «وقف» در عبارات خواهد آمد.

وقف

الف) وقف در کلمات

وقف در کلمات چهار گونه است.

- ۱- إسكان: ساکن کردن حرف آخر کلمه
- ۲- ابدال: تبدیل کردن حرف آخر کلمه
- ۳- الحاق: اضافه کردن یک حرف به آخر کلمه
- ۴- ایفاء: تغییر ندادن و باقی نگهداشتن حرکت حرف آخر کلمه

وقف إسكان

در این وقف، صدا و علامت‌های هنگام وقف، به سکون تغییر می‌یابند. مانند:

أَرْضٌ - أَرْضٍ - أَرْضُ ♦ أَرْضٌ

شَاهِدٌ - شَاهِدٍ - شَاهِدُ ♦ شَاهِدٌ

وقف ابدال

۱- ناء گرد (ة - ة) با هر صدا و علامتی به هاء ساکنه تبدیل می‌شود.

رَحْمَةٌ - رَحْمَةٍ - رَحْمَةٌ - رَحْمَةٌ - رَحْمَةٌ ♦ رَحْمَةٌ

۲- تنوین نصب به اء تبدیل می‌شود.

أَحَدًا ♦ أَحَدًا مَاءً ♦ مَاءً هُدًى ♦ هُدًى

۳- اِیاءُ مَفْتُوحٌ، ماقبل مکسور (یِ یَ) به «یِ یِ»، و «واو مفتوح» ماقبل مضموم (وُ وُ) به «وُ وُ» تبدیل می‌شوند.

هِيَ ♦ هِي نَسِي ♦ نَسَى اِثَانِي ♦ اِثَانِي
هُوَ ♦ هُو لِيَرَبُو ♦ لِيَرَبُو لِيَتَلُو ♦ لِيَتَلُو

★ وقف الحاق

کلمات زیر مطابق کتابت قرآن به آخرشان «الف مدی» الحاق (اضافه) شده که هنگام وقف نیز باید با «الف» مدی قرائت گردد ولی هنگام وصل با حذف الف الحاقی خوانده می‌شوند.

نشانی کلمه	هنگام وصل	هنگام وقف
در آیات دو قرآن	خوانده می‌شود:	خوانده می‌شود:
(مکرر در قرآن آمده)	أَنْ	أَنَا
(کهف ۳۸)	لَكِنَّ	لَكِنَّا
(احزاب ۱۰)	الَّذِينَ هُنَالِكَ	الَّذِينَ
(احزاب ۶۶)	الرَّسُولَ وَقَالُوا	الرَّسُولَا
(احزاب ۶۷)	السَّبِيلَ رَبَّنَا	السَّبِيلَا
(دهر ۴)	سَلَابِلَ وَأَغْلَالًا	سَلَابِلَا
(دهر ۱۵)	قَوَارِيرًا ﴿۱۵﴾ قَوَارِيرًا مِنْ	قَوَارِيرَا

۱- این کلمه که در ابتدای آیه ۱۶ سوره دهر آمده است، «الف» آن ناخوانا می‌باشد و هنگام وصل قواریر خوانده می‌شود و وقف آن قواریر است.

★ وقف ایفاء:

در این وقف، صداهاى کشیده و سکون در آخر کلمات، بهنگام وقف تغییر نمی‌کنند و ثابت باقی می‌مانند. مثال: ماذا - أَلْقَى - يَهْدِي - قَالُوا - قَبْلِكُمْ - وَلَمْ يُولَدْ

★ (ب) وقف در عبارات

علماء و دانشمندان علوم قرآنی بمنظور هدایت خوانندگان قرآن به ویژه غیر عرب‌زبانان علانمی را وضع کردند تا به وسیله آنها تلاوت عبارات قرآنی معنا و مفهوم صحیحی داشته باشند. از جمله شیخ عبدالله سجاوندی و محمدعلی خَلْف الحسینی علانمی وضع کردند که ذیلاً می‌آوریم.

★ ۱- رموز سجاوندی

م	وقف لازم: این علامت از واژه «لازم» گرفته شده است. یعنی لازم است بر آن وقف نموده و وصل جمله قبل به جمله بعد معنا را تغییر می‌دهد.
ط	وقف مطلق: این علامت از واژه «مطلق» گرفته شده است. یعنی وقف بر آن بهتر از وصل جمله اول به جمله بعد می‌باشد.
ج	وقف جایز: این علامت از واژه «جایز» گرفته شده است. یعنی وقف بر آن و یا وصل دو جمله یکسان می‌باشد.
ز	وقف مُجَوِّز: این علامت از واژه «مجوز» گرفته شده است یعنی وصل جمله قبل به جمله بعد بهتر از وقف می‌باشد.
ص	وقف مُرَخَّص: این علامت از واژه «مُرخص» گرفته شده است یعنی قاری در صورت اضطرار می‌تواند بر آن وقف کند.
لا	عدم وقف: یعنی لازم است جمله بعد را به جمله قبل، وصل کرد زیرا وقف بر آن معنا را ناقص یا تغییر می‌دهد.

📖 یادسپاری: در بعضی قرآنها « لا » به معنی دیگر نیز آمده و آن بدین معناست که وقف بر آن

مانعی ندارد ولیکن ابتدا از جمله بعد جایز نیست (وقف حَسَن)

سکت، قطع

سکت

قطع صوت به اندازه دو حرکت، بدون تجدید نفس، سپس ادامه قرائت را سکت گویند.

کجی یادسپاری:

۱- عدم رعایت سکت موجب تغییر و یا خلل در معنای آیه می‌شود.

۲- در قرآنها سکت را با حرف «س» نمایش می‌دهند.

موارد سکت

۱- سوره یس - آیه ۵۲:

﴿قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾

۲- سوره قیامه - آیه ۲۷: ﴿وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ﴾

۳- سوره مطففین - آیه ۱۴: ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾

۴- سوره كهف - آیه ۱:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا (۱) قَيِّمًا لِيُنذِرَ قَوْمًا شَرِيدًا﴾

کجی یادسپاری:

۱- در آیه فوق هنگام انجام سکت باید «عِوَجًا» به حالت وقف یعنی «عِوَجًا» خوانده شود.

۲- چون کلمه «عِوَجًا» در پایان آیه می‌باشد. بنابراین می‌توان بجای «سکت» در کلمه «عِوَجًا»

وقف نمود و از ابتدای آیه بعد آغاز کرد.

پایان دادن به قرائت قرآن را قطع گویند.

۱- قطع باید فقط در پایان آیات انجام شود.

۲- پس از قطع قرائت، جمله «صَدَقَ اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ» (راست گفت خدای بلند مرتبه و بزرگ) خوانده شود.

سجده‌های قرآن کریم

از نظر فقهاء شیعه برای خواننده و شنونده قرآن در ۴ موضع، سجده واجب می‌شود و در ۱۱ موضع، سجده مستحب است. بنابراین سجده‌های واجب و مستحب قرآن ۱۵ مورد می‌باشند.^۱ سجده‌های واجبه عبارتند از:

- ۱- سوره سجده - آیه ۱۵
- ۲- سوره فصلت - آیه ۳۷
- ۳- سوره نجم - آیه آخر
- ۴- سوره علق - آیه آخر

کچه یادسپاری مهم:

- ۱- سجده قرآن، پس از خواندن و یا استماع (شنیدن بانوجه) تمام آیه، واجب می‌شود.
- ۲- تنها مورد لازم در سجده واجبه، سجده بر غیر خوراکی و پوشاکی است و بقیه موارد مانند رعایت قبله، ذکر سجده و داشتن وضو و... از مستحبات اند.
- ۳- از نظر بعضی فقهاء شیعه، خواندن آیه سجده، و از نظر بعضی، تمام سوره سجده‌دار، در شرایطی حرام می‌باشد.^۲
- ۴- چنانچه در نمازهای واجب پس از حمد، عمداً سوره سجده‌دار (چهار سوره فوق) خوانده شود، نماز باطل می‌شود.

۱- از نظر بعضی مذاهب اهل سنت هر ۱۵ مورد، واجب و از نظر بعضی هر ۱۵ مورد مستحب است.

۲- جهت کسب اطلاعات بیشتر به رساله‌های عملیه مراجعه شود.